

մտիկ ընելը փնաս մը չունի . բայց հարկ եղած ատենը ալ աղէկ է մտիկ չընել անոնց , քան թէ փոխադրական հիւանդութեանց ատեն տղուն կեանքը վտանգի մէջ դնել :

Ը . Պարոտապի հիւանդ ինչպէս իրապարհօրէն :

Ի՞նչ բանիս համար շատ կերպեր կան , բայց ամէնէն աղէկն է՝ երկու հատ քառակուսի կէս բլթաչափ ապակիներու մէջտեղը դնել , և ապակիները մոմով իրարու կպցնել . աւտով օդ չառնել , ու անապական կըմնայ , վրայէն առնելն ալ գիւրդին կըլլայ :

Թ . Երբեք անգամ պարոտապ ընելը հարկաւոր է :

Ի՞նչնէին հարկաւոր չէ . վասն զի տղայ մը մէյմը պատուաստուելէն ետեւ ծաղիկէն ազատ կըլլայ միշտ . բայց որովհետեւ երբեմն դիպուածով կըպատահի որ նորէն ծաղիկ հանէ մէկը , անոր համար երկրորդ անգամ պատուաստելն ալ փնաս մը չընել :

Ժ . Պարոտապը իր ոյժը իրենց իրաւունքն չընել :

Ի՞նչ տարակոյսն ալ առջինին պէս անհիմն է , վասն զի պատուաստող ոչ երբեք իր ոյժը կըկորսընցընէ : Թէ որ քանի մը հոգի եղեր են որ առաջուց պատուաստուած ըլլալով ետքը նորէն ծաղիկ բռնուեր են , ասիկայ դիպուած է , որ հազիւ երբեք կըպատահի , ու պատճառը յայտնի չէ :

ԺԱ . Պարոտապէլէն երբեք պաշարներուն՝ շաքիւր քիչ ըլլալէն պարոտապին ոյժը իսկական չէ :

Ի՞նչնէին տարբերութիւն մը չընել . և ըստ ինքեան պատուաստուելու ատեն հերիք կըսեպուի նաեւ մէկ ծակ մը միայն բանալը , որով միայն մէկ պաշար կըլլէ . երկու իրեք հատ բանալ տալը՝ ապահովութեան համար է : Սիմանց եղած է որ պատուաստուելէն ետեւ՝ բռնելուն նշանը դրսէն

չէ երեւցած , ու ազատ մնացեր են . կրնայ ըլլալ որ անիկայ բաւական եղած է . բայց նորէն ընելը աւելի ապահով է :

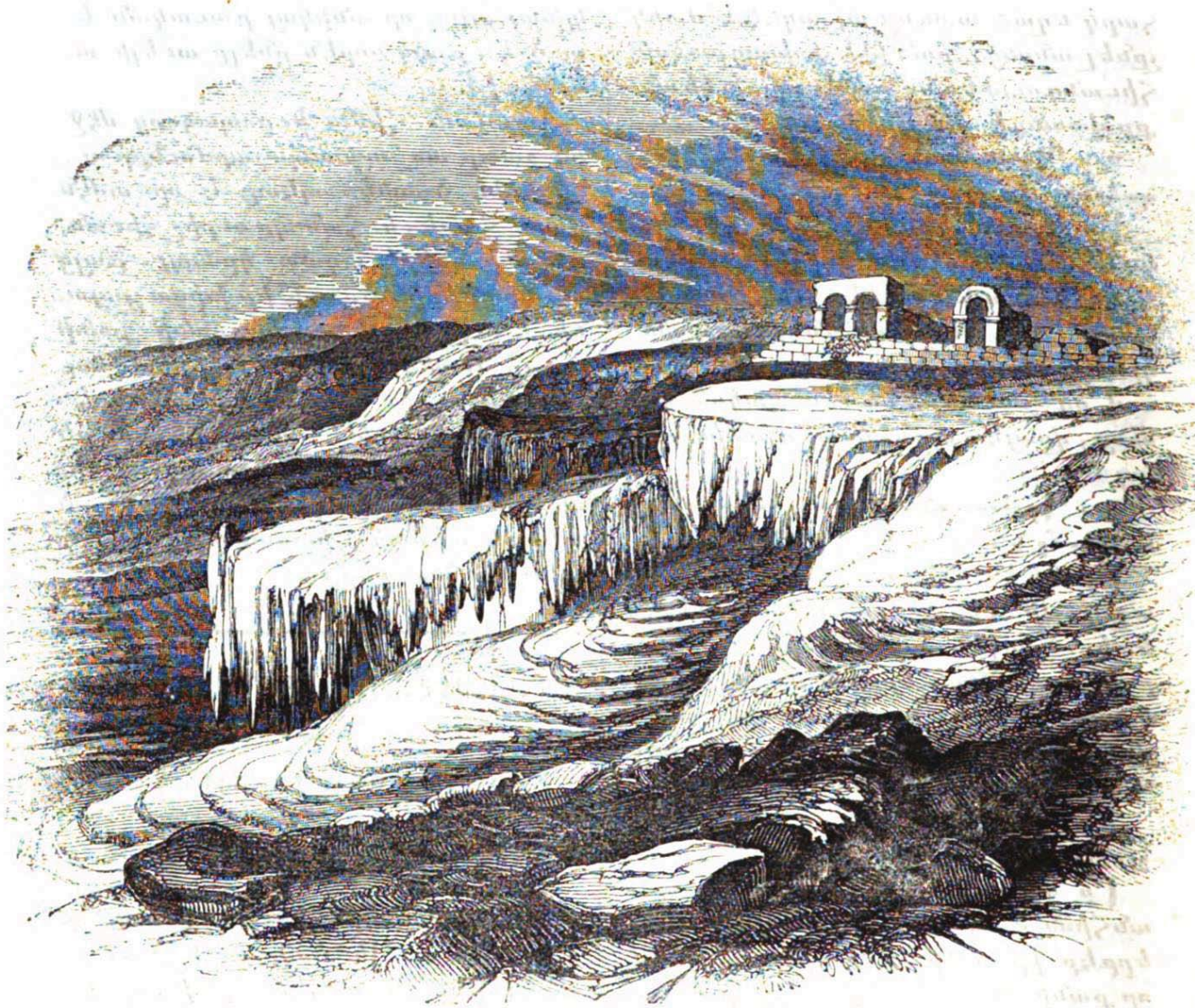
Ինչուան հիմա եւրոպացւոց մէջ ալ շատը աս նախապաշարմունքը ունին թէ ծաղիկը պէտք է որ ամէն մարդ հանէ , և հանողը ուրիշ հիւանդութիւններէ ազատ կըմնայ . բայց աս կարծիքին ծռութիւնը խիստ յայտնի է : Ինչհակառակն քանի քանի տղաք ծաղիկէն ետքը ոչ երբեք խաւսեր են ուրիշ հիւանդութիւններէ . որ կարելի է թէ պատուաստուած ըլլային նէ՝ անոնցմէ ալ ազատ կըմնային . թող ծաղիկէն առաջ եկած տեսակ տեսակ հիւանդութիւնները և ուրիշ փնասները :

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆ

ԱՇԽԱՐՀԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Փամպուգ Գալէսի :

ՓՈՒՔՐԻՆԻՆ՝ իրեք կողմը միջերկրականն ու Սև ծովը բռնած են , և արեւելքէն Տօրոս լեռներով կըբաժնուի հայաստանէն ու պարսկաստանէն : Ինչ երկիրս պատմութեանց մէջ խիստ անուանի ու սուրբ գրոց մէջ շատ տեղ յիշուած է . վասն զի առաջելոց շատը նախ հոս քարոզեր են , և Նայտնութեան գրքին մէջ յիշուած եօթը քաղաքները և եկեղեցիները հոն են : Ինչուան հիմա ալ հին ու մեծագործ շինուածքներու աւերակներով ծածկուած է աս երկիրը , և գրեթէ անծանօթ մնացեր է հիմակուան աշխարհագիրներուն : Իսկայն մէջ գրեթէ առջինը եղաւ Թիֆլիս , անունով գաղղիացին , որ իր տէրութեան հրամանովն ու ծախքովը աս ետքի տարիներս գնաց փոքր

Փամպուկ գաւէսի :

Լսիա քալեց, ու շատ նոր նոր տեղէ-
կուծիւններ գտաւ . աս տարի մէկ
նաւ մը բեռցուց Լսիեսոսի տաճարին
աւերակներուն մեծամեծ կտորներէն
ու Վաղղիա տարաւ, և հիմա հետ
զհետէ փառաւոր տպագրութիւն բոլոր
իր քալած երկիրներուն ստորագրու-
թիւնն ալ սկսաւ հանել : Փոքր Լս-
սիային հռչակաւոր քաղաքներէն մէկն
ալ Հերապոլիս ըսուածն էր . ասոր
աւերակները հիմա Լաուդիկէ կամ
Լատիք ըսուած քաղքին քովերը կի-
նան, ու խիստ անուանի են Փամպուկ
գաւէսի անունով ջրվէժին համար՝ ու

րուն պատկերը հոս կը դնենք՝ ապորտ՝
անունով երեւելի ճանապարհորդին
գրքէն հանած :

Փոքր Լսիային արեւմտեան կողմե-
րը, ինչպէս որ յայտնի է, բոլոր տաք
ջրերու աղբիւրներով լեցուն են, ու
կը հասնին ինչուան Սրուսա . ան կող-
մի գետերն ալ կրային նիւթ՝ շատ
կը բերեն, անոր համար շատին ջուրն
ալ չխմուիր : Հին ատենէն ՚ի վեր
տեսեր ու դիտեր են որ Սէանդր գե-
տին ոռոգած տեղուանքը բոլոր հրա-

1 Léon de Laborde.

2 Քրիստոսի հարգի :

բուխներու և հանքային ջրերու տեղումնք են . ասկէ առաջ կուգան անհամար տաք կամ պաղ աղբիւրներն որ գետնի տակ երկար ատեն քալելէն ետքը յանկարծ տեղէ մը դուրս կըբխին ու լեռներէն վար կըվազեն , կամ դաշտերու մէջ վեր կընետունին : Հերապօլսոյ տաք ջրերէն ձևացած է ան կարգէ դուրս տեսարանը՝ որ կարծես թէ յանկարծակի քարացած կամ սառած ու լեռներէն վար կախուած ջուր է , կամ թէ իրաւունքն ահագին բերդ մըն է՝ վրան բամպակ պատած , ինչպէս տաճկերէն անունն ալ դրեր են : Հին պատմիչները կըսեն թէ անանկ շուտով ու դիւրաւ կըքարանայ ջուրը աս տեղս , որ երբոր այգիներն ու պարտէզները աս ջուրը վազցնեն , անցած տեղումնքը մէյմէկ քարէ պատ կըդառնան : Աստուծոյ տեսարանին առջեւ եկած ատենը՝ իրաւունք ունի որ և իցէ ճանապարհորդ զարմացած մնալու , և գիտուն ճանապարհորդը պատճառն ալ գիտնալով՝ աւելի համ կառնէ ու կըզմայլի : Ասն զի շատ տեղ հանքային տաք ջրերու աղբիւրներ կըգտնուին , որ գետնէն դուրս ելլելով երբոր կըպաղին , իրենց մէջէն ածխային կազը կըցընդի , ու կրային մասունքը ածուխէն բաժնուելով ջրին տակը կընստին , ու քարացած դիրտը՝ օրէ օր դիզուելով՝ քանի կերթայ կըթանձրանայ . անով հարիւրաւոր տարիներէն ետքը մեծամեծ քարաժայռեր ալ կընայ ձևացընել . ջուրը կամաց կամաց իր ընթացքը կըփոխէ , ու առջինին քովը ուրիշ ձևով քարացմունք մըն ալ կըկանգնէ : Տես աս կերպով ձևացած է նաև Փամպուզ գալէսին : Եւ ան վերի ծայրը դաշտի պէս տափակ է , և լիճ մը կայ վրան՝ որ այլևայլ կողմերէն առուններ կարծրկէ . ասոնք ան քարացած ջրերուն վրայէն վար վազելու ատեն այնպիսի կերպով մը կըթրջեն զանոնք որ հալելու վրայ եղած ձիւ-

նին տեսքը կառնեն : Իսկ քարը կակուղ ու ծակծակ է , ոչ համ ունի՝ ոչ հոտ . և ջուրը թէպէտ և տաք է , բայց արտերը ջրոտելու կուգայ :

ՕԳՏԱԿԱՐ ԳԻՏԵԼԻԲ

Վաղղիայոց նոր չափերուն վրայ :

Որ և իցէ գիտութեանց և արհեստից և վաճառականութեան համար շատ օգտակար ու շատ փափաքելի բան եղած է միշտ դրամներուն , չափերուն ու կշիռներուն միակերպութիւնը . այնպէս որ ոչ միայն մէկ տէրութիւն մը կամ երկիր մը , հապանաւ ամէն ազգ ու տէրութիւնը մէկ չափ՝ մէկ կշիռք ու մէկ արժէք ունեցող ստակներ բանեցընեն : Հին ատենի հռովմայեցիք ալ ճանչցեր էին աս բանին հարկաւորութիւն ու օգտակարութիւնը . որովհետեւ ասով ոչ միայն առուտուրի մէջ մեծ դիւրութիւն ու արդարութիւն կըլլայ , այլ և գիտութեանց ու արհեստից վերաբերեալ գրուածքներուն մէջէն կըվերցուի ան մեծ շփոթութիւնն որ չափերուն և կշիռներուն այլևայլութենէն առաջ կուգայ :

Արնանք համարձակ ըսել թէ գաղղիացիք իրենց մեծ խռովութեան ժամանակը (1790ին) աղէկ բան մը ըրին նէ՝ աս չափուց և կշռոց և դրամոց միակերպութիւնն է . և աս միակերպութիւնը մասնաւոր աս կատարելութիւնս ունի , որ խիստ պարզ ու դիւրին է . անոր համար 1837ին նոր հրաման հանեց գաղղիացւոց հիմակուան թագաւորը որ 1840էն ետքը բոլոր հին չափերն ու կշիռքները վերցուին ու անոնց տեղը նորերը բանեցուին Վաղղիային մէջ . թէպէտ և անկէ առաջ ալ ոչ միայն շատ գաղղիացիք , հապանաւ ուրիշ եւրոպացի գիտուններ իրենց գրուածքներուն մէջ աս նոր ոճը կըբանեցընէին :